

Meslek Lisesi Öğrencilerinin Depresyon Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi (Araştırma Makalesi)

*¹Havva KOÇ SARIER

¹ 0000-0002-1078-3841, Eskişehir Atatürk Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi,
hksarier8076@gmail.com

Geliş Tarihi : 23.06.2020

Kabul Tarihi : 29.08.2022

<https://doi.org/10.55150/apjec.757033>

Öz

Bu araştırmada, meslek lisesi öğrencilerinin depresyon düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi amaçlanmıştır. Nicel araştırma yöntemine göre tasarlanan araştırmada veriler, 2017–2018 eğitim yılı bahar döneminde Eskişehir ilinde bir meslek lisesinde öğrenim gören 359 öğrenciden elde edilmiştir. Çalışmada veri toplama aracı olarak “Boratav Depresyon Tarama Ölçeği” kullanılmıştır. Çalışmada verilerin analizi “ki kare” testi ile yapılmıştır. Değişkenler arasındaki ilişkiler $p \leq 0,05$ anlamlılık düzeyinde incelenmiştir. Araştırma sonunda; kız öğrencilerin (% 71.3), 10. sınıf öğrencilerinin (% 75.9), kimya bölümü öğrencilerinin (% 79.1), 70 ve üzeri kiloya sahip öğrencilerin (% 75.8), 180 cm ve üzeri uzunlukta boya sahip olanların (% 81.3) daha yüksek depresyon varlığına sahip olduğu gözlenmiştir. Telefonu ile 4 saat ve üzeri meşgul olanlar (% 76.8), günde 3 ve üzeri sayıda sigara kullanan öğrenciler (% 84.7) ve hiçbir sanatla meşgul olmayan grubun (% 76.1) daha yüksek düzeyde depresyon varlığına sahip olduğu gözlenmiştir. Ebeveyn tavrına göre ise baskıcı tavır sergileyen ailelerin öğrencilerinin (% 85.1) daha yüksek düzeyde depresyon varlığına sahip olduğu belirlenmiştir. Anne-babaların, çocuklarının ergenlik döneminde yaşayacağı değişimler ve karşılaşabileceği psiko-sosyal sorunlar hakkında bilgilendirilmesi, öğrencilerin bu dönemde yaşayabileceği sorunlarla baş etmesinde yardımcı olabilir. Öğretmenler, aile dışında çocuk ile en fazla zaman geçiren kişiler olarak depresyon sorununun en erken dönemde tespit edilmesinde ve çözümlenmesinde kilit rol oynayabilir. Bu nedenle öğretmenlerin bu konuda farkındalıklarını artırmaya yönelik eğitimlerin son derece yararlı olacağı söylenebilir.

Anahtar kelimeler: Depresyon, depresyon düzeyi, ergenlik, meslek lisesi öğrencisi

Investigation of Depression Levels in Terms of Various Variables in Vocational High School Students

Abstract

In this study, it was aimed to examine the depression levels of vocational high school students in terms of various variables. In the study, which was designed according to the quantitative research method, the data were obtained from 359 students studying at a vocational high school in Eskişehir in the spring semester of the 2017-2018 academic year. In the study “The Boratav Depression Screening Scale” was used as a data collection tool. In the study, the analysis of the data was done with the “chi square” test. Relationships between variables were examined at the level of $p \leq 0.05$ significance. At the end of the research; Depression was higher among female students (71.3%), 10th grade students (75.9%), chemistry department students (79.1%), students with a weight of 70 and above (75.8%), and those with a height of 180 cm and above (81.3%). observed to exist. It was observed that those who are busy with their phone for 4 hours or more (76.8%), students who smoke 3 or more cigarettes a day (84.7%) and the group who are not engaged in any arts (76.1%) have a higher level of depression. According to the parental attitude, it was determined that the students (85.1%) of the families exhibiting an oppressive attitude had a higher level of depression. Informing parents about the changes that their children will experience during adolescence and the psycho-social problems they may encounter can help students cope with the problems they may experience during this period. Teachers, as people who spend the most time with the child outside the family, can play a key role in detecting and resolving the depression problem at the earliest period. For this reason, it can be said that the trainings aimed at increasing the awareness of teachers on this issue will be extremely useful.

Keywords: *Depression, depression level, adolescence, vocational high school student*

1. GİRİŞ

İnsan gelişimi, bebeklik, çocukluk, ergenlik, yetişkinlik ve yaşlılık gibi çeşitli dönemlerden oluşan ve yaşam boyu devam eden bir süreçtir. Bu dönemlerden birisi olan ergenlik, her bireyin yaşamının önemli bir kısmını oluşturan, çocukluk ile yetişkinlik arasında bir geçiş dönemidir. Bu dönemde ergen, fiziksel, psikolojik, zihinsel ve sosyal açıdan pek çok değişikliklerle karşılaşmaktadır (Sawyer vd., 2012). Lise öğrencileri gelişimsel dönemlerden ergenlik dönemi içerisinde bulunmaktadır. Ergenlik dönemi, hızlı fizyolojik, anatomik ve ruhsal değişikliklerin olduğu, çocuklukla yetişkinlik arasında yer alan kendine özgü özellikleri ve sorunları olan bir geçiş çağıdır (Baltacı ve Altan, 2016). Bu dönemde, ergen toplumda kendine bir yer edinmeye çalışırken aynı zamanda da kendisiyle ilgili kişisel plan ve hedeflerini gerçekleştirmeye çalışmaktadır. Çocukluğa kıyasla uyum sağlanması gereken alanların artması ve yaşam değişimleri, ergenlikte ruh sağlığı sorunlarının artmasına yol açmaktadır (Kim, 2003). Bu bağlamda bu dönemde, ergenlerin çok farklı sorunlara bağlı olarak depresyon yaşamaları söz konusu olabilmektedir (Erözkan, 2009).

Depresyon hayal kırıklıkları ve engellenmeler karşısında verilen duygusal bir tepkidir. Depresyon derin üzüntülü bir duygu durumu içinde duygularda güvensizlik, düşünce, konuşma ve hareketlerde yavaşlama, değersizlik, güçsüzlük, isteksizlik, karamsarlık, çöküntü duygu ve düşüncelerinin oluşması gibi belirtileri içeren ruhsal bir rahatsızlık durumudur (Ertem ve Yazıcı, 2006). Depresyonun temel özelliği ise benlik saygısında azalma ve çökkünlüktür (Köroğlu, 2006).

Geçmişten günümüze depresyona ilişkin bazı kuramlar geliştirilmiştir. Depresyonla ilgili kuram geliştiren en önemli bilim insanlarından birisi de Beck'dir. Beck'in geliştirdiği bilişsel kuramda (cognitive theory) depresyon, zihinsel bir rahatsızlık olarak ele alınmaktadır. Başka bir anlatımla, depresyonla birlikte gelen duygusal değişmelerin altında bazı sağlıksız zihinsel aktivitelerin yattığı düşünülmektedir. Bunlardan birisi de kişinin kendine, dünyaya ve geleceğe ilişkin kavramlaştırmalarıdır. Depresyon belirtileri gösteren kişilerde, bu üç alana bakış, olumsuz yönde çarpıtılmıştır. Depresif kişilik genellikle çocukluk çağı öğrenmelerinden kaynaklanmaktadır (Burns, 1982, Akt. Ören ve Gençdoğan, 2007: 86).

Depresyon duygusal, düşünsel ve davranışsal ve bedensel olarak ayrılabilen birçok belirtiler içermektedir. Bozulan uyku ve yemek yeme düzeni, enerjinin azaldığını hissetmek, normalden daha yavaş hareket etmek ve konuşmak, benlik saygısında azalma ve benliğe ilişkin olumsuz duygular (suçluluk hissi veya kendisini değersiz hissetmek gibi), hayatın yaşamaya değer olmadığı veya kimseye bir faydasının olmadığı düşüncesi gibi duygu ve düşünceleri içeren depresyon durumunda birey, biyolojik, psikolojik ve sosyal yönden olumsuz yönde etkilenmektedir (Göktaş ve Özkan, 2006; Kayahan ve Sertbaş, 2007).

Depresyon çok eski çağlardan beri bilinen bir hastalık olmakla birlikte, endüstrileşme ve şehirleşmenin getirdiği aşırı stres, duygusal bağ ve ilişkilerin zayıflaması, yaşam beklentilerinin artması, fiziksel hastalıklar, olumsuz sosyal ve ekonomik koşullar, psikososyal çevredeki olumsuz değişimler depresyon riskini arttırmaktadır (Cimilli, 2001). Son yıllarda depresyon dünyada en sık görülen, en az iki hafta, çoğu zaman daha uzun süren, işlevselliği büyük ölçüde bozan, tedavi edilebilir tıbbi sorunlardan biridir (Savrun, 1999).

Yapılan araştırmalarda, depresyonun ergenlerde yaygın olarak ortaya çıkan rahatsızlıklardan biri olduğu ve ergenlikte yaşanan depresyon ile kişisel, sosyal, ailevi ve akademik yaşantılar arasında yakın ilişki bulunduğu görülmüştür (Lewinsohn vd., 2000; Melnyk vd., 2003). Araştırmalarda ebeveyn ile ergen arasında yaşanan çatışmaların (Weismann vd., 2006), okul

başarısızlığının (Undheim ve Sund, 2005) akranlarla olan ilişkilerin (Afifi vd., 2006) ve fiziksel görünüm ile özsaygıya ilişkin olumsuz algıların (Eberhart vd., 2006) depresyon ile ilişkili olduğu ortaya konulmuştur. Türkiye açısından literatür incelendiğinde; lise öğrencileri üzerinde yürütülen çalışmalarda depresyon yaygınlığı Malatya’da %47 (Özfırat vd., 2009), Erzurum’da %47 (Ören ve Gençdoğan, 2007) ve Ankara’da %45 (Ergene ve Yıldırım, 2004) olarak bulunmuştur. Araştırma grupları arasında depresyon yaygınlığı değerlerinde oldukça geniş bir aralığın rapor edildiği görülmektedir. Depresyon yaygınlığında görülen bu farklılık, toplumsal özelliklerden veya depresyon sıklığı belirlemede kullanılan değerlendirme yöntemlerinden kaynaklanabilmektedir. Depresyonu yordayan değişkenlerin incelendiği çalışmalarda ise şu bulgulara ulaşılmıştır: Yıldırım (2004), 8-11. sınıf öğrencileri için sınav kaygısı, aile, arkadaş ve geniş çevre ile ilgili gündelik sıkıntılar, aile desteği, öğretmen desteği ve cinsiyet değişkenlerinin depresyonu manidar olarak yordadığını bulmuştur. Demir ve arkadaşlarının (1999) yaptıkları çalışmanın bulgularına göre lise birinci sınıf öğrencileri arasında depresif bozuklukların birtakım çevresel etkenlerle ilişkili olduğu görülmüştür. Üner ve Özcebe (2008), Ankara’da bulunan bir lisenin birinci ve üçüncü sınıfına devam eden öğrenciler ile yaptıkları çalışmanın sonuçlarına göre; kız öğrenciler, kendi sağlıklarını kötü ya da çok kötü olarak değerlendirenler, ailesinden şiddet görenler ve ailesinde kronik hasta olanlar daha fazla depresyon riski altındadır. Özfırat ve arkadaşlarının (2009) yaptıkları çalışmanın sonuçlarına göre, başarısız olan öğrencilerde depresif bozukluk belirtiler, orta derecede başarılı olanlara göre bir buçuk kat, çok başarılı olanlara göre ise üç kat daha fazla görülmektedir.

Literatürde, çeşitli sosyo-demografik değişkenler açısından lise öğrencilerinin depresyon düzeyleri incelenmiştir (Ören ve Gençdoğan, 2007; Özfırat vd., 2009; Üner ve Özcebe, 2008). Türkiye’de çocuklar ve ergenlerin ruh sağlığı sorunlarının görece olarak az incelendiği ve bu tür sorunların ele alınabileceği hizmet sunumunun hem nicelik hem de nitelik bakımından yeterli olmadığı gözlenmektedir (Adana vd., 2015). Meslek lisesi öğrencileri yaşları nedeniyle kendine ve çevreye uyum sağlayabilme, toplum içinde yer edinebilme, kendi kimliğini bulabilme ve davranışlarının içinde yaşadığı çevre tarafından onanması gibi birçok durumu daha yoğun bir şekilde yaşamaktadır. Bu duyarlılık nedeniyle gençlerin yetişkinlere oranla depresyon konusunda daha çok sorun yaşadıkları öngörülebilir. Bu çalışmada, meslek lisesi öğrencilerinin depresyon düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmanın temel amacına bağlı olarak, bu çalışmada “cinsiyet, sınıf, kilo, boy, akademik puan ortalaması, günlük ders çalışma ve telefonla meşgul olunan süre, okunan kitap sayısı,

sigara kullanımı, aile tipi, spor etkinliği yapma durumu, sanatsal etkinlik yapma durumu, aile tipi, ebeveyn tavrı, aile ekonomik durumu, anne ve baba eğitim durumu” değişkenleri ile öğrencilerin depresyon düzeyleri arasında anlamlı fark var mıdır? sorusuna yanıt aranmıştır.

2. YÖNTEM

2.1. Araştırmanın Modeli

Nicel araştırma yaklaşımına göre tasarlanan araştırmada tarama modeli kullanılmıştır. Tarama modelleri, geçmişte ya da şu anda mevcut olan bir durumu kendi şartları içinde olduğu gibi tanımlamayı amaçlayan araştırma yaklaşımlarıdır (Mazlum ve Atalay Mazlum, 2017). Bu araştırma modelleri, var olan durumu aynen olduğu gibi yansıtmayı esas almaktadır. Araştırmaya konu olan olay, birey ya da nesne kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır. Onları herhangi bir şekilde değiştirme, etkileme çabası gösterilmez (Karasar, 2020).

2.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini, Eskişehir ilinde bir meslek lisesinde öğrenim gören 977 öğrenci oluşturmaktadır. Çalışmada katılımcıların belirlenmesinde, amaçlı örneklem yöntemlerinden maksimum çeşitlilik örnekleme yöntemi tercih edilmiştir. Bu bağlamda sınıf (her düzeyden 4 sınıf), bölüm (okulda bulunan 6 farklı bölümden) ve cinsiyet değişkenleri dikkate alınmıştır. Çalışmada veriler, 2017–2018 öğretim yılı bahar döneminde Eskişehir ilinde bir meslek lisesinde öğrenim gören 359 öğrenciden alınmıştır. Tablo 1’de katılımcılara ilişkin veriler sunulmaktadır.

Tablo 1. Öğrencilere ilişkin kişisel bilgiler

Cinsiyet	f	%	Sınıf	f	%	Kilo (kg)	f	%	Boy (cm)	f	%
Erkek	66	18.4	9. sınıf	142	39.6	40 dan az	11	3.1	140-149	11	3.1
Kız	293	81.6	10. sınıf	83	23.1	40-49	80	22.3	150-159	90	25.1
			11. sınıf	82	22.8	50-59	161	44.8	160-169	178	49.6
			12. sınıf	52	14.5	60-69	74	20.6	170-179	64	17.8
						70 ve üzeri	33	9.2	180 ve üzeri	16	4.5

Tablo 2’de katılımcıların performanslarına ve ilgi alanlarına ilişkin veriler sunulmaktadır. Tablo 2 incelendiğinde, katılımcı öğrencilerin yarısından fazlasının 50.00 ile 69.99 arasında akademik başarıya (% 59.9) sahip olduğu gözlenmektedir. Öğrencilerin yaklaşık % 35’inin bir günde hiç ders çalışmadığı, % 14.8’inin son bir yıl içerisinde hiç kitap okumadığı buna karşın yaklaşık % 85’inin günde en az 2 saat cep telefonu ile vakitlerini geçirdikleri, benzer şekilde %

62.6'sının günde 2 saat ve üzeri bir zaman diliminde TV ile vakitlerini geçirdikleri anlaşılmaktadır. Öğrencilerin % 34'ünün günde en az bir sigara içtiği ve % 51.5'inin hiç sigara kullanmadığı görülmektedir. Öğrencilerin % 23.1'inin hiç spor yapmadığı, 51.3'ünün ise hiçbir sanat dalı ile meşgul olmadığı anlaşılmaktadır.

Tablo 2. Öğrencilerin puan ortalamalarına ve ilgi alanlarına ilişkin veriler

Birinci dönem puan ortalaması	f	%	Son bir senede okuduğu kitap sayısı	f	%
40.00-49.99	26	7.2	0	53	14.8
50.00-59.99	111	30.9	1-3	12	35.4
60.00-69.99	104	29.0	4-6	77	21.4
70.00-79.99	81	22.6	7-9	36	10.0
80.00-89.99	21	5.8	10 ve üzeri	66	18.4
90 ve üzeri	16	4.5	Sigara kullanımı	f	%
Günlük ders çalışma süresi (saat)	f	%	hiç	18	51.5
0	125	34.8	yılda 1-2	5	
1	119	33.1	ayda 1-2	16	4.5
2	62	17.3	haftada 1-2	20	5.6
3	32	8.9	günde 1-2	16	4.5
4 ve üzeri	21	5.8	günde 3 ve üzeri	37	10.3
Günlük telefonla meşgul olunan süre (saat)	f	%	Spor etkinliği yapma durumu	f	%
0	22	6.1	hiç	83	23.1
1	31	8.6	arasıra	21	58.5
2	51	14.2	sık sık	0	
3	57	15.9	Sanatsal etkinlik yapma durumu	66	18.4
4 ve üzeri	198	55.2	Evet	17	48.7
			Hayır	5	
				18	51.3
				4	

Tablo 3'de katılımcıların ailelerinin sosyo-kültürel ve ekonomik bilgilerine ilişkin veriler sunulmaktadır.

Tablo 3. Katılımcıların ailelerinin sosyoekonomik durumlarına ilişkin bilgiler

Aile tipi	f	%	Anne eğitim durumu	f	%
Çekirdek	273	76.0	Okul mezunu değil	27	7.5
Tek ebeveyn	33	9.2	İlkokul	179	49.9
Geniş	53	14.8	Ortaokul	80	22.3
Ebeveyn tavrı	f	%	Lise	59	16.4
İlgisiz	44	12.3	Üniversite	14	3.9
Baskıcı	94	26.2	Baba eğitim durumu	f	%
İlgili	221	61.6	Okul mezunu değil	13	3.6
Ailenin ekonomik durumu (aylık)	f	%	İlkokul	116	32.3
1000 den az	17	4.7	Ortaokul	91	25.3
1000-1999	150	41.8	Lise	117	32.6
2000-2999	102	28.4	Üniversite	22	6.1
3000-3999	62	17.3			
4000 ve üzeri	28	7.8			

Tablo 3 incelendiğinde, katılımcı öğrencilerin % 76'sının çekirdek aileye sahip olduğu, % 61.6'sının ebeveynlerinin çocuklarına karşı ilgili bir tavra sahip oldukları anlaşılmaktadır. Ailelerin yaklaşık yarısının (% 46.5) aylık 2000 TL'den daha az bir ekonomik güce sahip oldukları gözlenmektedir. Üniversite mezunu ebeveyn oranının oldukça düşük düzeyde (anne % 3.9 ve baba % 6.1) olduğu da görülmektedir.

2.3. Veri Toplama

Araştırmada veri toplama aracı olarak Boratav (2003) tarafından geliştirilen Boratav Depresyon Tarama Ölçeği kullanılmıştır. Ölçek likert tipi yerine, kısa sürede cevaplanabilen iki yanıtı (evet-hayır) 16 sorudan oluşan ve 1997-2001 yılları arasında Boratav tarafından Gaziantep Üniversitesi ve Kırıkkale Üniversitesi Tıp Fakülteleri kliniklerinde yapılan çalışmalara dayalı olarak “geçerlik-güvenirlilik” çalışmaları yapılarak geliştirilmiş bir ölçektir. Yapılan iç tutarlılık analizinde 0,90 Cronbach alfa değeri elde edilmiş ve ölçeğin maddeler arası korelasyon ortalaması 0,361 bulunmuştur. Kappa analizi ile bakıldığında maddeler 0,534 ile 0,850 arasında değişen korelasyon değerleri almıştır. Ayrıca ölçeğin anksiyete şiddetine duyarlı olduğu, ancak depresyon şiddetine duyarlılığının daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır (Boratav (2003)). 16 soruluk ölçeğin 10 tanesi düz, yani “evet” yanıtına 1 puan verilen; 6 tanesi ters, yani “hayır” yanıtına 1 puan verilen maddelerden oluşmaktadır. Ölçekte alınabilecek en düşük puan 0, en yüksek puan 16'dır. Verilerin değerlendirilmesinde 7 ve üzeri puan alan öğrencilerin depresyon semptomu gösterdiği varsayılmıştır.

2.4. Verilerin Analizi

Elde edilen verilerin analizi bilgisayar ortamında SPSS paket programı ile yapılmıştır. Çalışmada incelenen değişkenler arasındaki ilişkiler (cinsiyet, sınıf, kilo, boy, akademik puan ortalaması, günlük ders çalışma ve telefonla meşgul olunan süre, okunan kitap sayısı, sigara kullanımı, aile tipi, spor etkinliği yapma durumu, sanatsal etkinlik yapma durumu, aile tipi, ebeveyn tavrı, aile ekonomik durumu, anne ve baba eğitim durumu ile depresyon düzeyi), ki kare testi yapılarak analiz edilmiştir. Değişkenler arasındaki ilişkiler $p \leq 0.05$ anlamlılık düzeyinde incelenmiştir.

3. BULGULAR

Bu araştırmada, “cinsiyet, sınıf, kilo, boy, akademik puan ortalaması, günlük ders çalışma ve telefonla meşgul olunan süre, okunan kitap sayısı, sigara kullanımı, aile tipi, spor etkinliği

yapma durumu, sanatsal etkinlik yapma durumu, aile tipi, ebeveyn tavrı, aile ekonomik durumu, anne ve baba eğitim durumu” değişkenlerinin meslek lisesi öğrencilerinin depresyon düzeylerini etkileyip etkilemediği anlaşılmaya çalışılmıştır. Bu bağlamda çalışmanın bu bölümünde ulaşılan bulgulara yer verilmektedir. Çalışmada ilk olarak meslek lisesi öğrencilerinin depresyon düzeyleri cinsiyet, sınıf, kilo ve boy değişkenlerine göre incelenmiştir. Tablo 4’de katılımcı öğrencilerin bazı kişisel özelliklerine göre depresyon belirtisi gösterme durumunun dağılımı sunulmaktadır.

Tablo 4. Meslek lisesi öğrencilerinin bazı kişisel özelliklerine göre depresyon belirtisi gösterme durumunun dağılımı

	f	Depresyon varlığı		X ²	p
		Sayı	%		
Tüm öğrenciler	359	250	69.6		
Cinsiyet				2.16	.18
Erkek	66	41	62.1		
Kız	293	209	71.3		
Sınıf				3.87	.27
9. sınıf	142	91	64.1		
10. sınıf	83	63	75.9		
11. sınıf	82	59	72.0		
12. sınıf	52	37	71.2		
Kilo (kg)				3.61	.46
40 dan az	11	6	54.5		
40-49	80	53	66.3		
50-59	161	110	68.3		
60-69	74	56	75.7		
70 ve üzeri	33	25	75.8		
Boy (cm)				1.25	.86
140-149	11	7	63.6		
150-159	90	62	68.9		
160-169	178	124	69.7		
170-179	64	44	68.8		
180 ve üzeri	16	13	81.3		

Tablo 4 incelendiğinde, kız öğrencilerin (% 71.3), 10. sınıf öğrencilerinin (% 75.9), kimya bölümü öğrencilerinin (% 79.1), 70 ve üzeri kiloya sahip öğrencilerin (% 75.8), 180 cm ve üzeri uzunlukta boya sahip olanların (% 81.3) daha yüksek depresyon varlığına sahip olduğu gözlenmektedir. Ancak dağılımdaki farklılıklar istatistiksel olarak anlamlı bulunmamaktadır ($p>.05$). Çalışmada ikinci olarak meslek lisesi öğrencilerinin dönemsel olarak not ortalamaları ve ilgi alanlarına göre depresyon düzeyleri incelenmiştir. Tablo 5’de Meslek lisesi öğrencilerinin not ortalamalarına ve ilgi alanlarına göre depresyon belirtisi gösterme durumunun dağılımı sunulmaktadır.

Tablo 5. Meslek lisesi öğrencilerinin not ortalamalarına ve ilgi alanlarına göre depresyon belirtisi gösterme durumunun incelenmesi

	f	Depresyon varlığı		X ²	p
		Sayı	%		
Birinci dönem puan ortalaması				5.86	.32
40.00-49.99	26	17	65.4		
50.00-59.99	111	81	73.0		

		f	Depresyon varlığı		X ²	p
			Sayı	%		
	60.00-69.99	104	76	73.1		
	70.00-79.99	81	56	69.1		
	80.00-89.99	21	12	57.1		
	90 ve üzeri	16	8	50.0		
Günlük ders çalışma süresi (saat)	0	125	85	68.0	7.25	.12
	1	119	93	78.2		
	2	62	39	62.9		
	3	32	19	59.4		
	4 ve üzeri	21	14	66.7		
Günlük telefonla ilgilenilen süre (saat)	0	22	15	68.2	11.31	.02*
	1	31	19	61.3		
	2	51	30	58.8		
	3	57	34	59.6		
	4 ve üzeri*	198	152	76.8		
Spor etkinliği yapma durumu	Hiç	83	64	77.1	3.05	.21
	Ara sıra	210	143	68.1		
	Sık sık	66	43	65.2		
Son bir senede okuduğu kitap sayısı	0	53	37	69.8	4.529	.34
	1-3	127	95	74.8		
	4-6	77	49	63.6		
	7-9	36	27	75.0		
	10 ve üzeri	66	42	63.6		
Sigara içme durumu	Hiç kullanmıyor	185	113	61.1	19.17	.00*
	Yılda 1-2	16	10	62.5		
	Ayda 1-2	20	17	85.0		
	Haftada 1-2	16	10	62.5		
	Günde 1-2	37	28	75.7		
	Günde 3 ve üzeri*	85	72	84.7		
Sanatsal etkinlik yapma durumu	Evet	175	110	62.9	7.42	.01*
	Hayır	184	140	76.1		

Tablo 5 incelendiğinde, telefonu ile 4 saat ve üzeri meşgul olanlar (% 76.8), günde 3 ve üzeri sayıda sigara kullanan öğrenciler (% 84.7) ve hiçbir sanatla meşgul olmayan grubun (% 76.1) daha yüksek düzeyde depresyon varlığına sahip olduğu gözlenmektedir. Bu dağılımlardaki farklılıklar istatistiksel olarak anlamlı bulunmaktadır ($p < .05$). Diğer değişkenler (not ortalaması, günlük ders çalışma süresi, spor etkinliği yapma durumu, son bir senede okuduğu kitap sayfa sayısı) için dağılımlardaki farklılıklar istatistiksel olarak anlamlı bulunmamaktadır ($p > .05$). Çalışmada üçüncü olarak meslek lisesi öğrencilerinin ebeveynlerinin aile türü, ebeveynin çocuğa olan yaklaşımı, ekonomik durumu, eğitim durumu değişkenine göre depresyon düzeylerinin incelenmiştir. Tablo 6'da katılımcıların ailelerinin sosyo-kültürel ve ekonomik durumlarına göre depresyon belirtisi gösterme durumunun dağılımı sunulmaktadır.

Tablo 6. Meslek lisesi öğrencilerinin ebeveynlerinin aile türü, çocuğa olan yaklaşımları, ekonomik ve eğitim durumu değişkenlerine göre depresyon düzeylerinin incelenmesi

		f	Depresyon varlığı		X ²	p
			Sayı	%		
Aile türü	Çekirdek	273	188	68.9	1.45	.48
	Tek ebeveyn	33	26	78.8		
	Geniş	53	36	67.9		

Ebeveynin çocuğuna yaklaşımı	İlgisiz	44	32	72.7	16.24	.00*		
	Baskıcı*	94	80	85.1				
	İlgili	221	138	62.4				
Ailenin aylık gelir durumu (TL)	1000 den az	17	13	76.5	4.10	.39		
	1000-1999	150	105	70.0				
	2000-2999	102	72	70.6				
	3000-3999	62	45	72.6				
	4000 ve üzeri	28	15	53.6				
Anne eğitim durumu		f	Depresyon varlığı		3.04	.55		
			Sayı	%			X²	p
	Okul mezunu değil	27	20	74.1				
	İlkokul	179	126	70.4				
	Ortaokul	80	57	71.3				
	Lise	59	40	67.8				
	Üniversite	14	7	50.0				
	Okul mezunu değil	13	10	76.9				
	İlkokul	116	85	73.3				
	Ortaokul	91	66	72.5				
Lise	117	74	63.2					
Üniversite	22	15	68.2					
Baba eğitim durumu					3.69	.45		
	Okul mezunu değil	13	10	76.9				
	İlkokul	116	85	73.3				
	Ortaokul	91	66	72.5				
	Lise	117	74	63.2				
Üniversite	22	15	68.2					

Tablo 6 incelendiğinde, ebeveyn tavrına göre, baskıcı tavır sergileyen ailelerin öğrencilerinin (% 85.1) daha yüksek düzeyde depresyon varlığına sahip olduğu gözlenmektedir. Bu dağılımdaki farklılıklar istatistiksel olarak anlamlı bulunmaktadır ($p < .05$). Diğer değişkenler (aile türü, ailenin aylık gelir durumu, anne eğitim durumu ve baba eğitim durumu) için dağılımdaki farklılıklar istatistiksel olarak anlamlı bulunmamaktadır ($p > .05$).

4. TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Bireysel ve sosyal yaşamdaki önemli değişimler ergenlikte ruh sağlığı sorunlarının artmasına yol açmaktadır. Bu dönemde, ergenlerin çok farklı sorunlara bağlı olarak depresyon yaşamaları söz konusu olabilmektedir. Nitekim yapılan bu çalışmada da meslek lisesi öğrencilerinin % 69.6'sında depresyon varlığının bulunduğu görülmüştür. Öğrencilerinin sanatsal etkinlik yapma durumlarının depresyon düzeyini düşürdüğü sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca akademik puan ortalamasına, günlük ders çalışma süresine, herhangi bir sporla ilgilenme durumuna, yıllık kitap okuma sayısına, aile türüne, ailenin gelir durumu ve ebeveyn eğitim durumuna göre, depresyon varlığı oranlarında anlamlı fark olmadığı tespit edilmiştir. Kız öğrencilerde erkek öğrencilere oranla daha yüksek düzeyde depresyon varlığı olduğu bulunmuştur. Literatür incelendiğinde bu bulguyu destekleyici çalışmalar görülmektedir (Ackard vd., 2006; Emiroğlu vd., 2011; Eskin vd., 2008; Pektaş, 2015; Yolalan, 2013).

Günlük telefon kullanımında 4 ve üzeri saat kullananların lehine (% 76.8), günde üç ve üzeri sigara içenlerin lehine (% 84.7) ve sanatla ilgilenmeyenler lehine (% 76.1) istatistiksel olarak anlamlı bir fark vardır ve bu öğrencilerin depresyon puan ortalamaları yüksek düzeydedir.

Literatürde bulunan çalışmalar incelendiğinde fazla internet kullanmanın; kaygı ve depresyon risklerini yükselttiğini (Goel vd., 2013), uyku bozukluklarına ve sosyal ilişkilerin bozulmasına (Gregory vd., 2011) neden olduğunu göstermektedir. Şahin (2014), Kırşehir ilindeki 10-11 yaşlarında 369 öğrenciyle yaptığı çalışmada internet bağımlılığı ile depresyon arasında anlamlı bir ilişki bulmuştur. Yalçın'ın (2015) yaptığı araştırmaya göre öğrencilerin geceleri yoğun internet kullanımları sonucunda uykularını yeterli seviyede alamamaları, depresyon düzeyleriyle aralarındaki ilişki anlamlı bulunmuştur. Mykletun ve arkadaşları (2008), tarafından sigara bağımlılıklarıyla yapılan çalışmada da anksiyete ve depresyon arasında güçlü bir bağ olduğu ve bu ilişkinin kadın ve daha genç olanlarda daha güçlü olduğu; bununla birlikte anksiyete ve sigara bağımlılığı arasında depresyona göre daha güçlü bir ilişki olduğu bulunmuş olup çalışma bulgularını destekler niteliktedir.

Çalışmada anne babanın baskıcı tutumunun öğrencilerin depresyon düzeylerini artırdığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu bağlamda baskıcı ailelerin öğrencilerinde % 85.1 oranında depresyon varlığı belirlenmiştir. İlgili velilerin öğrencilerinde ise nispeten daha düşük düzeyde (% 62.4) depresyon varlığı olduğu belirlenmiştir. Araştırma sonucu, katılımcıların ailelerinden algıladıkları sosyal desteğin az olmasının depresyonlarını yordamakta olduğunu gösteren Meadows ve arkadaşlarının (2006) bulgularıyla örtüşmektedir. Chuve arkadaşlarının (2010) yaptıkları araştırma sonucunda, öğrencilerin depresyon belirtisi üzerinde anne baba tutumunun önemli etkisi olduğunu belirtilmiştir.

Çalışmada meslek lisesi öğrencilerinin herhangi bir sanatsal etkinlik yapmasının depresyon düzeyini düşürdüğü sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmada, akademik puan ortalamasının, günlük ders çalışma süresinin, herhangi bir sporla ilgilenme durumunun, yıllık kitap okuma sayısının, aile türünün, ailenin gelir durumunun ve ebeveyn eğitim durumunun depresyon düzeylerini etkilemediği sonucuna ulaşılmıştır. Pamukkale Üniversitesi öğrencileriyle yapılan çalışmada da sınıf, cinsiyet, anne öğrenim durumu, baba öğrenim durumu, kardeş sayısı, ailenin yaşadığı yer, ailenin aylık gelir durumu ile depresyon arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunamamıştır (Kaya vd., 2007). Literatürde ebeveyn eğitim durumu ile öğrencilerin depresyon düzeyleri arasında anlamlı farkın bulunmadığı çalışmalarda bulunmaktadır (Emiroğlu vd., 2011; Sancakoğlu ve Sayar, 2012; Yolalan, 2013). Özdel ve arkadaşlarının (2002) araştırmalarında, öğrencilerin ailelerinin ekonomik durumları ile depresyon belirtileri arasında anlamlı bir ilişki belirlenmemiştir.

Çalışmada meslek lisesi öğrencilerinde yüksek düzeyde depresyon varlığı olduğu belirlenmiştir. Bu bağlamda Sağlık çalışanları tarafından çocuklara, ergenlere ve ailelerine bu döneme özgü ruhsal değişikliklerle ilgili bilgiler verilmelidir. Rehber öğretmenler tarafından gençlere yönelik psikolojik yardım olanağı sağlanması, stresle başa çıkma teknikleri konusunda etkili bir rehberlik ile destek olunması önerilebilir. Kızlardaki ve erkeklerdeki depresyona sebep olan etkenler incelenmeli, bu konuda veli, öğrenci ve öğretmenler bilgilendirilmelidir. Çok fazla telefonla meşgul olma depresyon düzeyini yükselttiğinden dolayı öğrencilerin telefon kullanım sürelerine sınır konulmalıdır. Ebeveynler depresyonu azaltmak için baskıcı tutum sergilememeli ve çocuklarıyla yakından ilgilenmelidir. Anne-babaların çocuklarının ergenlik döneminde yaşayacağı değişimler ve karşılaşılabileceği psiko-sosyal sorunlar hakkında bilgilendirilmesi, öğrencilerin bu dönemde yaşayabileceği sorunlarla baş etmesinde yardımcı olabilir. Bu bağlamda; ebeveynlerin çocuk yetiştirme tutumları ve sağlıklı aile ortamlarına ilişkin olarak bilinçlendirilmesi gereklidir. Öğretmenler aile dışında çocuk ile en fazla zaman geçiren kişiler olarak depresyon sorununun en erken dönemde tespit edilmesinde ve çözümlenmesinde kilit rol oynayabilir. Bu nedenle öğretmenlerin bu konuda farkındalıklarını artırmaya yönelik eğitimlerin son derece yararlı olacağı söylenebilir. Ayrıca öğrencilere yönelik öncelikle fiziksel, duygusal ve sosyal gereksinimleri karşılayacak sosyal tesislerin yapılması, sigarayla mücadele yönünde ülke politikası doğrultusunda gerekli önlemlerin alınması öğrencilerin ruh sağlığının korunması ve sağaltımında önemli yatırımlar olabilir. Araştırmacılar nitel ve karma yöntemler kullanılarak öğrencilerdeki depresyona neden olan faktörler ve alınabilecek önlemler konularında derinlemesine araştırmalar yürütebilirler.

5. KAYNAKÇA

- [1]. Adana, F., Uluman, Ö. Arslantaş, H. ve Ergin, F. (2015). İlköğretim öğrencilerinde depresif belirti sıklığı ve ilişkili faktörler. *Psikiyatri Hemşireliği Dergisi*, 6(1), 1-8.
- [2]. Ackard, D. M, Neumark-Sztainer, D, Story, M., & Pery, C. (2006). Parent–child connectedness and behavioral and emotional health among adolescents. *American Journal of Preventive Medicine*, 30, 59–66.
- [3]. Afifi, M., Al Riyami, A., & Morsi, M. (2006). Depressive symptoms among high school adolescents in Oman. *East Mediterr Health Journal*, 2, 126-137.
- [4]. Baltacı, H. Ş. ve Altan, T. (2016). Lise öğrencilerinde benlik saygısının yordayıcısı olarak depresyon, bağlanma ve şiddet eğilimi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 40(1), 227-39.
- [5]. Boratav, C. (2003). Boratav depresyon tarama ölçeği (Bordepta): Epidemiyolojik çalışmalar ve birinci basamak sağlık hizmetinde depresyonu tanımaya duyarlı bir ölçek. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 14(3), 172-183.
- [6]. Burns, (1982). *Feeling good: The new mood therapy*. Signet Boks, New York.

- [7]. Cimilli, C. (2001). Depresyonda sosyal ve kültürel etmenler. *Duygu durum dizisi*, 4, 157-168.
- [8]. Chu, P. S., Saucier, D. A., & Hafner, E. (2010). Meta-analysis of the relationships between social support and well-being in children and adolescents. *Journal of Social and Clinical Psychology*, 9(6), 624-645.
- [9]. Demir, T., Demir, D., Kayaalp, M. L. ve Büyükkal, B. (1999). Ergenlerde depresif bozuklukların yaygınlığı ve depresif bozukluğu olan ergenlerin özellikleri. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 6, 3-11.
- [10]. Eberhart, N. K., Shih, J. H., Hammen, C. L., & Brennan, P. A. (2006). Understanding the sex difference in vulnerability to adolescent depression: An examination of child and parent characteristics. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 34(4), 493-506.
- [11]. Emiroğlu, M., Murat, M. ve Bindak, R. (2011). Lise son sınıf öğrencilerinin depresyon düzeylerini yordayan sosyo-demografik değişkenlerin belirlenmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(38), 262-274.
- [12]. Ergene, T. ve Yıldırım, İ. (2004). Üniversite adaylarında depresyon düzeyleri. *Psikiyatri Psikoloji Psikofarmakoloji (3P) Dergisi*, 12(2), 91-100.
- [13]. Erözkan, A. (2009). İlköğretim sekizinci sınıf öğrencilerinde depresyonun yordayıcıları. *İlköğretim Online*, 8, 334-345.
- [14]. Ertem, Ü. ve Yazıcı, S. (2006). Psychosocial problems and depression during adolescence period. *Aile ve Toplum*, 8(3), 7-12.
- [15]. Eskin, M., Ertekin, K., Harlak, H. ve Dereboy, Ç. (2008). Lise öğrencisi ergenlerde depresyonun yaygınlığı ve ilişkili olduğu etmenler. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 19(4), 382-389.
- [16]. Goel, M., Sanghvi, T., & Dahiya, K. (2013). *Role of corporate social responsibility in entrepreneurship development*. Unpublished manuscript.
- [17]. Gökteaş, K. ve Özkan, İ. (2006). Yaşlılarda depresyon. *Türkiye’de Psikiyatri*, 8(1), 30-37.
- [18]. Gregory, A. M., Buysse, D. J, Willis, T.A., Rijdsdijk, F. V., Maughan, B., Messer, J., Rowe, R., Cartwright, S., Barclay, N. L., & Eley, T. C. (2011). Associations between sleep quality and anxiety and depression symptoms in a sample of young adult twins and siblings. *Journal of Psychosomatic Research*, 71, 250-255.
- [19]. Karasar, N. (2020). *Bilimsel araştırma yöntemi: Kavramlar ilkeler teknikler*. Nobel akademik yayıncılık.
- [20]. Kaya, M., Genç, M., Kaya, B. ve Pehlivan, E. (2007). Tıp fakültesi ve sağlık yüksekokulu öğrencilerinde depresif belirti yaygınlığı, stresle başa çıkma tarzları ve etkileyen faktörler. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 18(2), 137-146.
- [21]. Kayahan, M. ve Sertbaş, G. (2007). Dahili ve cerrahi kliniklerde yatan hastalarda anksiyete depresyon düzeyleri ile stresle başa çıkma tarzları arasındaki ilişki. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 8, 52-61.
- [22]. Kim, Y. H. (2003). Correlation of mental health problems with psychological constructs in adolescence: Final results from a 2-year study. *International Journal Nursing Studies*, 40(2), 115-24.
- [23]. Köroğlu, E. (2006). *Depresyon nedir? Nasıl baş edilir?* Ankara: Hekimler yayın birliği.
- [24]. Lewinsohn, P. M., Rohde, P. & Seeley, J. R. (2000). Natural course of adolescent major depressive disorder in a community sample: Predictors of recurrence in young adults. *Am Journal Psychiat*, 157, 1584-1591.

- [25]. Mazlum, M. M. ve Atalay Mazlum, A., (2017). Sosyal bilimlerde araştırma yönteminin belirlenmesi. *Route Educational and Social Science Journal*, 4(16), 1-21.
- [26]. Meadows, S. O. Brown, J. S., & Elder, Jr, G. H. (2006). Depressive symptoms, stress, and support: Gendered trajectories from adolescence to young adulthood. *Journal of Youth and Adolescence*, 35(1), 89-99.
- [27]. Melnyk, B. M., Brown, H. E., & Jones, D. C. (2003). Improving the mental/psychosocial health of US children and adolescents: Outcomes and implementation strategies from the national KySS Summit. *Journal Pediatr Health Care*, 17, 1-24.
- [28]. Mykletun, A., Overland, S., Aaro, L. E., Liabo, H. M., & Stewart R. (2008). Smoking in relation to anxiety and depression: Evidence from a large population survey: The HUNT study. *Eur Psychiatry*, 23(2), 77-84.
- [29]. Ören, N. ve Gençdoğan, B. (2007). Lise öğrencilerinin depresyon düzeylerinin bazı değişkenlere göre incelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 15, 85-92.
- [30]. Özdel, L., Bostancı, M., Özdel, O. ve Oğuzhanoglu, N. K. (2002). Üniversite öğrencilerinde depresif belirtiler ve sosyodemografik özelliklerle ilişkisi. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 3, 155-161.
- [31]. Özfırat, Ö., Pehlivan, E. ve Özdemir, F. Ç. (2009). Malatya il merkezindeki lise son sınıf öğrencilerinde depresyon prevalansı ve ilişkili faktörler. *İnönü Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, 16(4), 247-255.
- [32]. Pektaş, E. (2015). *Üniversite öğrencilerinin algıladıkları ebeveyn kabul-reddi ile depresyon ve sürekli kaygı düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi: Duygu düzenleme güçlüklerinin aracı rolü* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- [33]. Sancakoğlu, S. ve Sayar, M. (2012). Relation between socioeconomic status and depression, anxiety, and self-esteem in early adolescents. *New/Yeni Symposium*, 50(4), 207-220.
- [34]. Savrun, M. (1999). *Depresyonun Tanımı ve Epidemiyolojisi*. İ.Ü. Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Sürekli Tıp Eğitimi Etkinlikleri, Depresyon, Somatizasyon ve Psikiyatrik Aciller Sempozyumu, İ.Ü. Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Sürekli Tıp Eğitimi Komisyonu, 2-3 Aralık 1999, 11-17.
- [35]. Sawyer, S. M., Afifi, R. A., Bearinger, L. H., Blakemore, S. J., Dick, B., Ezeh, A. C., & Patton, G. C. (2012). Adolescence: a foundation for future health. *The Lancet*, 379(9826), 1630-1640.
- [36]. Şahin, C. (2014). An analysis of the relationship between internet addiction and depression levels of high school students. *Participatory Educational Research*, 1(2), 53-67.
- [37]. Undheim, A. M., & Sund, A. M. (2005). School factors and the emergence of depressive symptoms among young Norwegian adolescents. *Euro Child Adoles Psychiatry*, 14, 446-453.
- [38]. Üner, S. ve Özcebe, H. (2008). Assessment of depression and risk factors using beck depression inventory in high school students. *Erciyes Medical Journal*, 30, 250-258.
- [39]. Weismann, M. M., Pilowsky, D. J., Wickramaratne, P. J., Talati, A., Wisniewski, S. R., Fava, M. et al. (2006). Remissions in maternal depression and child psychopathology a STAR*D-child report. *Journal of American Medical Association*, 295(12), 1389-1398.
- [40]. Yalçın, G. (2015). *Sosyal medyanın yoğun kullanımının ileri ergenlikte yalnızlık ve depresyona etkisi* (Yayımlanmış yüksek lisans tezi). İstanbul Arel Üniversitesi, İstanbul.

- [41]. Yıldırım, İ. (2004). Depresyonun yordayıcısı olarak sınav kaygısı, gündelik sıkıntılar ve sosyal destek. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 27, 241-250.
- [42]. Yolalan, H. (2013). *Ergenlerde depresyon ve bağlanma stilleri arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Arel Üniversitesi, İstanbul.